

Velatice (okr. Brno-venkov)

„Velatický Široký“, parc. č. 248/3.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1998789N, 16.7507228E

Při stavbě rodinného domu na parcele č. 248/3 bylo dokumentováno několik typických zásobních jam z mladohradištního období. Jde o další odkryv v rámci dlouhodobě zkoumané polohy „Velatický Široký“ (naposledy Geislerová, Parma eds. 2018, 319–320).

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.): *Výzkumy – Ausgrabungen 2011–2016*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Summary

During the construction of a family house in the ‘Velatický Široký’ field in Velatice (Brno-Country District), several typical storage pits dating to the Late Hillfort period (ca 11th century) were recorded.

David Parma

Velehrad (okr. Uherské Hradiště)

Les Rákoš, parc. č. 1300/1.

Středověk, novověk. Ojedinelý artefakt. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezů: Slováké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.1176208N, 17.3769628E

V roce 2016 nalezl O. Vénos v rámci preventivní detektorové prospekce v lese Rákoš při severozápadním okraji katastrálního území města Velehrad soliterní záštitný trn z tesáku. Místo nálezů se nachází ve svažitém terénu nad pravým břehem říčky Salaška, která je levostranným přítokem řeky Moravy. Nadmořská výška nálezové polohy činí 275 m.

Jedná se o záštitný trn s plochou hlavicí se zvlněným okrajem, stylizovanou do podoby mušle. Hlavice trnu je u spodní hrany perforovaná dvojicí kruhových otvorů. Obě plochy hlavic trnu jsou zdobeny jemnými rytými, paprscitě rozloženými liniemi (obr. 51). Celková délka je 44 mm, maximální tloušťka 6 mm, hmotnost 24,19 g.

Obr. 51. Velehrad. Soliterní železný záštitný trn tesáku. Foto Z. Schenk.

Fig. 51. Velehrad. Solitary iron side guard of a dussack. Photo by Z. Schenk.

Popisovaný exemplář z Velehradu lze zařadit mezi záštitné trny typu t6 s hlavicí v podobě mušle, které lze rámcově datovat od závěru 14. století do 1. poloviny 16. století (Žákovský 2014, 427–431, obr. 368). Předmět patrně souvisí s aktivitami probíhajícími v období pozdního středověku v okolí velehradského cisterciáckého kláštera, od jehož západní vstupní brány je místo nálezů vzdáleno 2 km severozápadním směrem.

Literatura

Žákovský, P. 2014: *Tesáky a problematika jednosečných zbraní středověku a raného novověku*. Rkp. disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/brvjl>.

Summary

The solitary decorated iron side guard of a dussack (type t6) from the Velehrad cadastral area (Uherské Hradiště District) was found in 2016 during a metal detector survey in the Rákoš Forest on the right bank of the Salaška Stream. The artefact can be dated from the late 14th century to the second half of the 16th century (Fig. 51).

Zdeněk Schenk

Velké Losiny (okr. Šumperk)

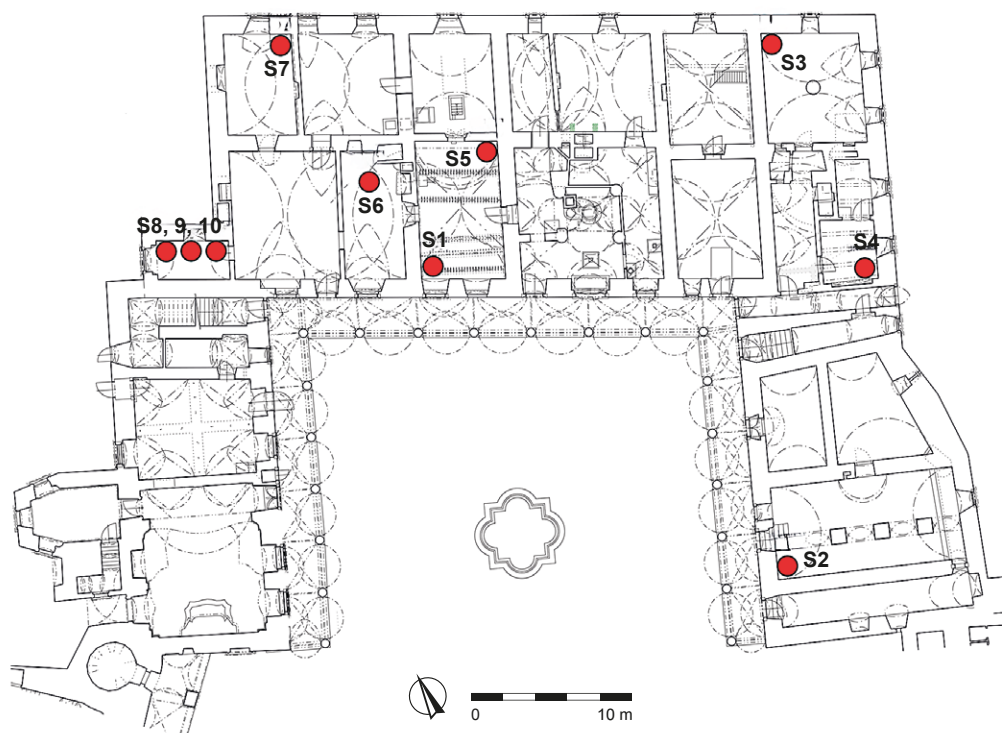
Ul. Zámecká č. p. 268, parc. č. 1.

Pozdní středověk, novověk – industriální období. Zámek/zámeček/vila. Skupina/sít sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 50.0235086N, 17.0312981E

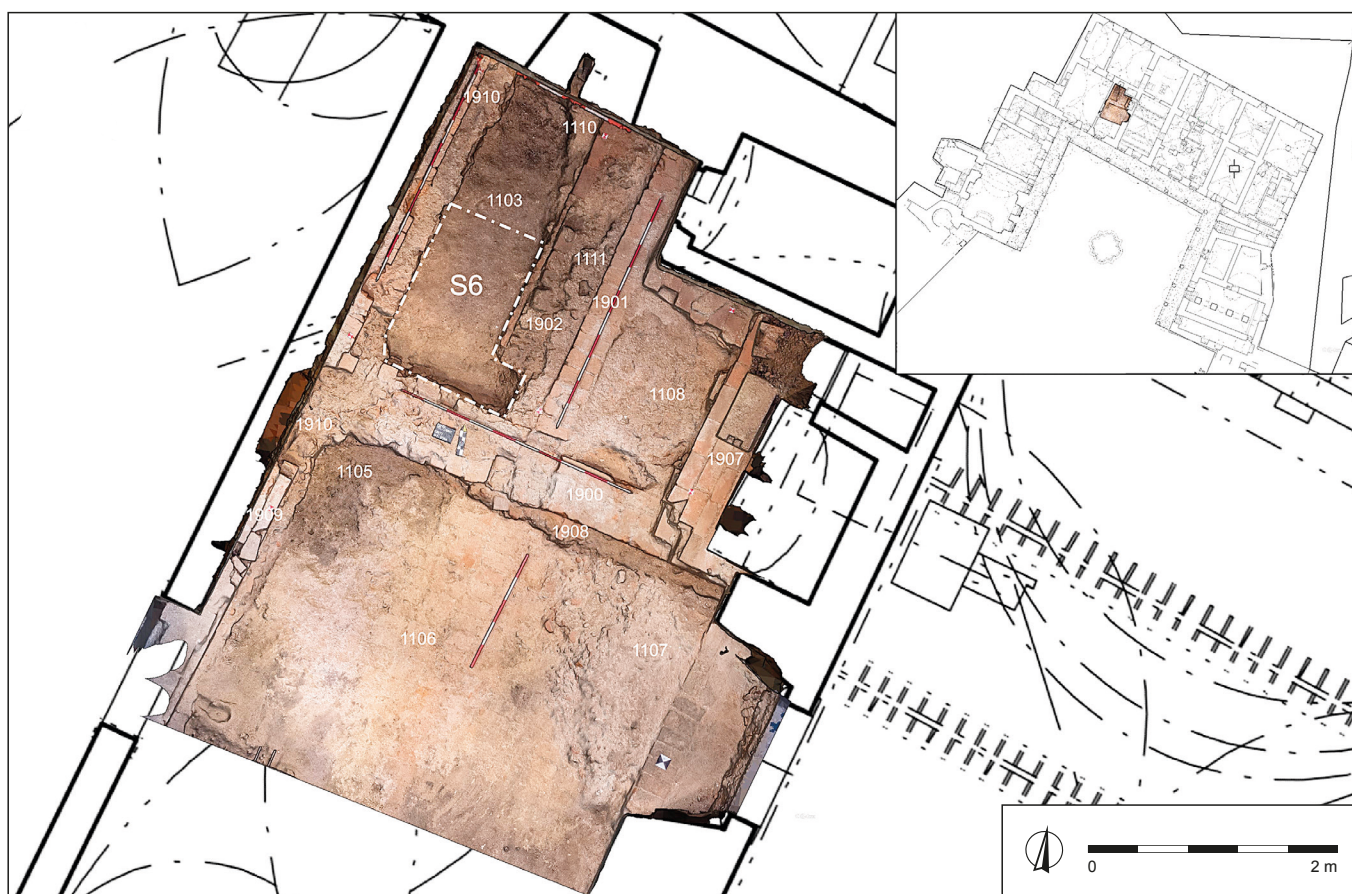
Ve dnech 8.–26. 7. 2024 pokračovala další etapa archeologického výzkumu na zámku ve Velkých Losinách, která proběhla v rámci přípravy projektu odvlhčení přízemí Vysokého zámku (Novák 2024). Realizováno bylo celkově pět drobných sond (S6–S10; obr. 52).

Sonda S6 byla umístěna v místnosti, v jejímž severovýchodním rohu je dochována soustava otopných zařízení zhruba z 1. čtvrtiny 20. století, zřízených na místě starší černé kuchyně (Vítek 2024, 53–54). Po začistění severní části povrchu místnosti od suťového zasypu byla v ploše zaznamenána maltová lůžka (minimálně dvě úrovně – K1106 a K1107) s otisky po odstranění cihelné dlažby. Podlahy byly přivedeny až ke zdivu (K1908), které místností procházelo ve východo–západním směru a na jehož povrchu byl zbudován cihlový tah (K1900) pro otopné zařízení v severovýchodním rohu (K1907). Zdivo mělo charakter litého smíšeného základového zdiva pojeného pevnou, světlou, dosti vápennou maltou a odpovídalo základu východní obvodové zdi místnosti (K1910), se kterým bylo provázáno. Za tímto zdivem (severněji) byly odkryty pokračující pozůstatky maltového lůžka dlažby (K1108) s jednou zachovanou řadou cihlové pokládky (K1901). V severovýchodním rohu místnosti maltové lůžko chybělo, proto zde byla umístěna sonda S6. Východní hrana sondy byla určena obvodovou zdí (K1910) místnosti a jižní pak na ni kolmo vedeným základovým zdivem (K1900). Od tohoto zdiva vznikl ve vzdálenosti 1,4 m profil tvořící severní hranu sondy. Východní okraj určoval konec maltového lůžka (K1110 a K1111). Již v prvotní fázi začistování a odkryvu jsme při východním okraji narazili na zdivo (K1902), od kterého se odlouply pozůstatky maltového lůžka s fragmenty cihlové pokládky a odkryly omítnutou část zděné konstrukce.

Obr. 52. Velké Losiny. Poloha sond v přízemí Vysokého zámku v letech 2023 a 2024. Grafika J. Novák.

Fig. 52. Velké Losiny. Location of the trenches on the ground floor of the High Castle in 2023 and 2024. Graphics by J. Novák.

Obr. 53. Velké Losiny. Situace v okolí sondy S6 po odstranění recentních sutí. Foto a grafika J. Novák, D. Spáčil.

Fig. 53. Velké Losiny. Context around trench S6 after the removal of recent debris. Photo and graphics by J. Novák, D. Spáčil.

Zdivo bylo založeno až do hloubky 60 cm od povrchu. Rozdíl mezi základovým a nadzemním zdivem zde zřetelně určovala úroveň omítnutí, které zasahovalo až do hloubky 20 cm a navazoval na něj pozůstatek cihlové dlažby na maltovém základu, který byl dokumentován v ploše celé sondy S6. Pod ním bylo

několik suťovitých planýrek až do úrovně základu zdiva a dále 20–30 cm tmavé propálené vrstvy s četnými uhlíky, které spočívaly na jílovito-písčitém podloží. Dokumentovaná konstrukce byla interpretována jako základ podesty na vaření, která byla součástí původní (barokní?) černé kuchyně (obr. 53, 54).

Obr. 54. Velké Losiny. Sonda S6, základ a nadzemní část podesty na vaření (K1902). Foto J. Novák.

Fig. 54. Velké Losiny. Trench S6, foundation and above-ground part of the cooking platform (K1902). Photo by J. Novák.

Sonda S7 byla umístěna v severozápadní místnosti při severní obvodové stěně zámku a východní barokní příčky (Vítek 2024, 59–60). Podlahu zde tvořila betonová mazanina (K1101), pod kterou se nacházela černá vrstva sklářské strusky (K1102), navená sem zřejmě v průběhu 90. let 20. století. Vrstva této strusky dosahovala mocnosti 30–40 cm. Pod ní pokračovala prachová jílovitá hlína o mocnosti 20–25 cm (K1104), kterou ukončovala souvislá vrstva šedobílé pevné malty s kameny a fragmenty cihel (K1142). Výškově odpovídala konci omítnuté části severní obvodové zdi zámku, níže již pokračovalo základové zdivo. Pod touto vrstvou malty se projevovala tmavě hnědá jílovitá hlína s nahodilými fragmenty kovářské či hutnické strusky a železné rudy o mocnosti 30–40 cm (K1118). Vrstvy zbarvené do tmavých odstínů, místy s probarvenými jílovitými ččkami, byly dokumentovány až do úrovně jílovito-písčitého podloží (130 cm od současného povrchu; obr. 55).

Drobné sondy S8 až S10 byly umístěny do místnosti, která sloužila jako toaleta. Svrchní vrstva podlahy zde již byla v minulosti odstraněna a pod ní se v hloubce cca 23 cm dochovala silně porušená starší cihelná dlažba (Vítek 2024, 61–62). V místech, kde chyběly dlaždice, byly realizovány tři sondy. Pod vrstvami sutí a jílovito-písčitých dorovnávek se v hloubce 60 cm od současného povrchu objevila souvislá vrstva malty, do níž jsme již nezasahovali (obr. 56).

Obr. 55. Velké Losiny. Západní profil sondy S7. Foto J. Novák.

Fig. 55. Velké Losiny. Western section of trench S7. Photo by J. Novák.

Během výzkumu se podařilo shromáždit cenné poznatky, které přispěly nejen k poznání stavebního vývoje zámku (srov. Vítek 2024), ale pomohly rozšířit okruh otázek souvisejících se vznikem a charakterem středověkého osídlení na lokalitě (Novák 2024).

Literatura

Novák, J. 2024: *Velké Losiny (okr. Šumperk)*. Přehled výzkumů 65(2), 272–273.

Vítek, T. 2024: *Velké Losiny – vysoký zámek (objekt A)*. Stavebně historický průzkum – 2. etapa. Rkp. stavebně-historického průzkumu – 2. etapa. Uloženo: archiv Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště Olomouc.

Obr. 56. Velké Losiny. Pohled na sondy S8, S9 a S10. Foto a grafika J. Novák, D. Spáčil.

Fig. 56. Velké Losiny. View of trenches S8, S9, and S10. Photo and graphics by J. Novák, D. Spáčil.

Summary

In July 2024, another stage of archaeological investigation continued at the chateau in Velké Losiny (Šumperk District), carried out as part of the preparatory works for a damp-proofing project for the ground floor of the High Castle. A total of five small trenches were opened (Fig. 52–56). The investigation yielded valuable findings that contributed not only to a better understanding of the building's development.

Jakub Novák

Velké Němčice (okr. Břeclav)

Intravilán, parc. č. 113/3, 113/9, 155/1.

Pozdní středověk. Sídliště. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Regionální muzeum v Mikulově, p. o., inv. č. A 105 804 až A 105 827.

Lokalizace: S-JTSK: -595785, -1183862; -595687, -1183810; -595675, -1183848; -595775, -1183882

Stavba se nachází uprostřed intravilánu obce na dosud nezastavěném místě mezi ulicemi Brněnská, Školní a Dolní, jižně od místní základní školy. Jde většinou o uměle navržený terén upravený do podoby nízké terasy, která ústí severně do prostoru budov ZŠ. V jižní, západní a východní části je vidět hranu terasy, která dosahuje mocnosti až 1,5 m. Je tvořena především novodobými navážkami. V tomto místě se v minulosti nacházely zemědělské budovy – statek a původní mírný jižní svah zde byl upraven pro potřeby hospodářské činnosti. Výjimku tvoří západní okraj stavby, který se nachází již mimo zmiňovanou terasu. Zde se zachoval mírný jižní svah obsahující cca 1 m nadložních vrstev, pod kterými tvoří geologický podklad písky a jíly. V tomto místě byla vybudována retenční nádrž, jejíž plocha byla předtím předmětem archeologického výzkumu.

Sledovaný prostor stavby je součástí většího pravěkého a vrcholně středověkého sídlištního areálu. Ve výkopu pro retenční nádrž se podařilo zachytit několik pravěkých objektů, především zásobní jámu a část stavební jámy pocházející snad z doby bronzové. Do prostoru výkopu zasahoval také hrotitý příkop zachycený na obou protilehlých profilech a zbytek jeho dna. Podle nevýrazných keramických fragmentů snad spadá do období pozdního středověku. Další průběh a okolnosti jsou ovšem vzhledem k omezenému rozsahu výkopu nejasné. Do pozdního středověku je možné datovat také zásobní jámu nacházející se v jihovýchodním rohu výkopu.

Mírný jižní svah byl intenzivně využíván jak v pravěku (a zřejmě souvisí s nálezem okolo ZŠ; Matějčková 2002), tak ve vrcholném středověku. Bohužel vzhledem k povaze stavby a zemních prací jsou zjištěny značné torzovitá. Další informace k historickému vývoji tohoto prostoru se nacházejí pod vrstvami navážek.

Literatura

Matějčková, A. 2002: Archeologické lokality na katastru obce Velké Němčice, okr. Břeclav. *Jižní Morava* 38(41), 143–155.

Summary

During the rescue archaeological excavation in the built-up area of Velké Němčice (Břeclav District), settlement features dating to the prehistoric period and to the Late (?) Middle Ages were documented.

Richard Bíško

Velké Němčice (okr. Břeclav)

Zeleňák.

Vrcholný středověk – novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -594537.70, -1181661.30

Během záchraného archeologického výzkumu, který byl vyvolán stavební akcí „D2 Rozšíření odpočívky Zeleňák“ na k. ú. Velké Němčice, bylo na rozsáhlé ploše prozkoumáno celkem šest zahloubených sídlištních objektů a jeden kostrový hrob (AMČR; Lečbych, Matějčková 2025).

Jednalo se o nevýrazné sídlištní objekty kruhového, oválného až nepravidelného půdorysu, většinou bez movitých nálezu. Ve dvou objektech se nacházely nepočetné keramické zlomky zařaditelné do vrcholného středověku až novověku.

Literatura

AMČR: Záznam M-202300479 [cit. 2025-30-01]. Archeologická mapa České republiky.

Lečbych, M., Matějčková, A. 2025: Velké Němčice (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 66(1), 252.

Summary

In 2024, during the extension of the rest area on the D2 motorway within the cadastral area of Velké Němčice (Břeclav District), six subsurface features dating from the high medieval to the early modern period were investigated.

Marek Lečbych

Viničné Šumice (okr. Brno-venkov)

„Za Humny“, parc. č. 1812/1.

Industriální období 1. Areál nezemědělské výroby, dehtárna. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2118125N, 16.8237806E

Během archeologického výzkumu plochy pravěkého sídliště (Kos 2025a; 2025b; 2025c), který předcházela výstavbě mateřské školy ve Viničných Šumicích v trati „Za Humny“, byly zaznamenány i doklady podstatně mladších aktivit. Do raného novověku bylo možné zařadit čtyři pyrotechnologické objekty poměrně sofistikované kombinované konstrukce, spojitelné se sušením/vařením ovoce (patrně povidel), dehtařskou pec a jednu odpadní/zahradní jámu. Výčet pecních objektů navázal na struktury, které byly odkryty již v roce 2015 během výstavby hasičské zbrojnice a knihovny (Geislerová, Parma 2018, 321–322).

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2018: *Výzkumy – Ausgrabungen* 2011–2016. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Kos, P. 2025a: Viničné Šumice (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 66(1), 240.

Kos, P. 2025b: Viničné Šumice (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 66(1), 267.

Kos, P. 2025c: Viničné Šumice (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 66(1), 275.